

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-132-140](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-132-140)

УДК 336.7:336.64

JEL Classification: Q13

Ольга Попело

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: popelo.olha@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4581-5129>

Інна Лопашук

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнесу та управління персоналом
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
E-mail: i.lopashchuk@chnu.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9934-6607>

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНІХ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті досліджено основні аспекти забезпечення економічної безпеки за рахунок розвитку капіталізації аграрно-промислових формувань. Було виокремлено позитивні та негативні аспекти капіталізації інтегрованих формувань. Запропоновано основні напрями капіталізації аграрно-промислових формувань. Доведено важливість розвитку аграрного сектору економіки для економічної та продовольчої безпеки країни. Проаналізовано структуру аграрного сектору економіки в загальній структурі економіки держави. Виокремлено десятку лідерів агропромислової галузі в Україні. Досліджено діяльність найбільших інтегрованих агропромислових формувань в Україні, виокремлено особливості їх функціонування, стан розвитку та капіталізації активів. Запропоновано напрями підвищення капіталізації інтегрованих аграрно-промислових формувань.

Ключові слова: капіталізація; інтегровані аграрно-промислові формування; аграрні підприємства; аграрний сектор; агрохолдинги; економічна безпека; децентралізація.

Рис.: 4. Бібл.: 12.

Постановка проблеми. У сучасних умовах знищення аграрного сектору в Україні внаслідок збройної агресії відбувається посилення жорсткої конкуренції в секторі. Підприємства, які залишилися на ринку, крім внутрішньої конкуренції, також мають жорстку зовнішню конкуренцію з провідними агрохолдингами інших країн. Тому для забезпечення відповідного рівня конкуренції на глобальних ринках для вітчизняних аграрних підприємств необхідним є формування нових механізмів забезпечення економічної безпеки як сектору, так і держави загалом. Агропромислова галузь є стратегічно важливим аспектом забезпечення продовольчої та економічної безпеки країни, особливо в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення держави. Одним із таких напрямів є створення аграрно-промислових формувань, які дозволять підприємствам створити замкнутий цикл виробництва, що сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності та економічній стабільності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями теоретико-методологічних основ розвитку аграрного сектору економіки присвячено багато праць як вітчизняних, так і закордонних учених. Вагомий внесок у дослідження аграрної проблематики з-поміж закордонних учених внесли праці Л. Вальраса, Дж. М. Кейнса, А. Маршалла, М. Портера, У. Петті, Д. Рікардо, У. Ростоу, Т. Шульц, Й. Шумпетера та інших. Серед вітчизняних науковців,

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

які досліджували питання розвитку аграрного сектору та інтегрованих аграрних формувань, слід зазначити О. Амошу, М. Долішнього, О. Красноручького, Н. Новікову, О. Бородіну, М. Бутка, Є. Данкевича, В. Яценка, О. Стойко, А. Мостову, Т. Соломатіну, Л. Недільську та інших. Проте, незважаючи на вагомий внесок у дослідження розвитку аграрного сектору на сьогодні актуальними залишаються питання повоєнного відновлення аграрних підприємств України в нових умовах функціонування.

Мета статті полягає в дослідженні процесів капіталізації інтегрованих аграрно-промислових формувань у воєнний період.

Виклад основного матеріалу. На основі створення інтегрованих аграрно-промислових формувань спостерігається процес накопичення капіталу, який використовується для функціонування та розвитку таких об'єднань. Цей процес включає різні аспекти розвитку, такі як залучення інвестицій, розширення виробництва, модернізація обладнання, збільшення обсягів продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки [1-2; 11-12]. Основною метою є забезпечення стійкого та прибуткового функціонування таких об'єднань в аграрному секторі економіки. Капіталізація аграрно-промислових формувань є важливим фактором розвитку сектору та підвищення ефективності виробництва та продуктивності праці. Капіталізація сприяє забезпеченню стійкості та економічній безпеці таких об'єднань [3; 10].

Розвиток аграрного сектору для економіки країни вкрай важливий, оскільки аграрний сектор в загальному ВВП країни становить 10-14 %. Якщо розглядати місце аграрного сектору в структурі валової доданої вартості та випуску продукції в основних цінах, можна зробити висновок, що його складова є досить суттєвою. Зазначене сприяє економічному зростанню, підвищенню рівня працевлаштування населення за рахунок створення нових робочих місць, забезпеченню якісною продукцією споживачів. Місце аграрного сектору у валовій доданій вартості та випуску продукції в порівнянні із загальноекономічними показниками за період 2012-2020 років наведено в табл. 1.

Таблиця 1

*Місце аграрного сектору (сільське, лісове та рибне господарство)
у валовій доданій вартості та випуску продукції (млн грн)*

Рік	Частка аграрного сектору у ВДВ, %	Випуск в основних цінах, у фактичних цінах, млн грн		Валова додана вартість, у фактичних цінах, млн грн	
		економіка загалом	аграрний сектор	економіка загалом	аграрний сектор
2012	8,97	3234174	269983	1262157	113245
2013	10,48	3260553	306998	1336364	132354
2014	11,65	3558223	381227	1382719	161145
2015	14,19	4488398	558788	1689387	239806
2016	13,82	5420433	655569	2023228	279701
2017	12,1	6719718	727352	2516906	303419
2018	12	8035875	871971	3017896	360998
2019	10,4	8371797	866138	3421628	356563
2020	10,8	8696582	915800	3626725	393077

Джерело: систематизовано авторами на основі [9].

Так, за наведеними даними можна стверджувати, що найбільший показник частки аграрного сектору у валовій доданій вартості спостерігався у 2015-2016 рр. (14,9 та 13,82 % відповідно). Зниження частки аграрного сектору в період з 2018 року пояснюється обмеженнями, які були викликані пандемією COVID-19, яка вплинула на можливість вироблення продукції, її експорту до інших країн, складністю та обмеженістю логістичних перевезень.

Розглядаючи динаміку зміни частки аграрного сектору у валовій доданій вартості в структурі економіки, то можна зробити висновок, що до 2018 р. було збільшення показника, у той час як у 2019 році відбулось зниження в порівнянні з 2018 р. на 3,92 % (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка зміни валової доданої вартості за аграрним сектором та економікою загалом за період 2012-2020 рр. (%)

Джерело: складено авторами за даними [9].

У 2020 р. у порівнянні з 2019 р. спостерігається збільшення динаміки показника валової доданої вартості аграрного сектору економіки в загальній економіці країни на 32,24 %. Такі позитивні зміни можна пояснити послабленням та адаптацією до пандемічних заходів, налагодження нових логістичних ланцюгів, освоєння нових ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності сектору в глобальному просторі. За показником випуску продукції так само можна відмітити позитивну динаміку до 2019 р. (рис. 3). Проте випуск загалом по країні за аналізований період не зменшився і мав позитивну динаміку.

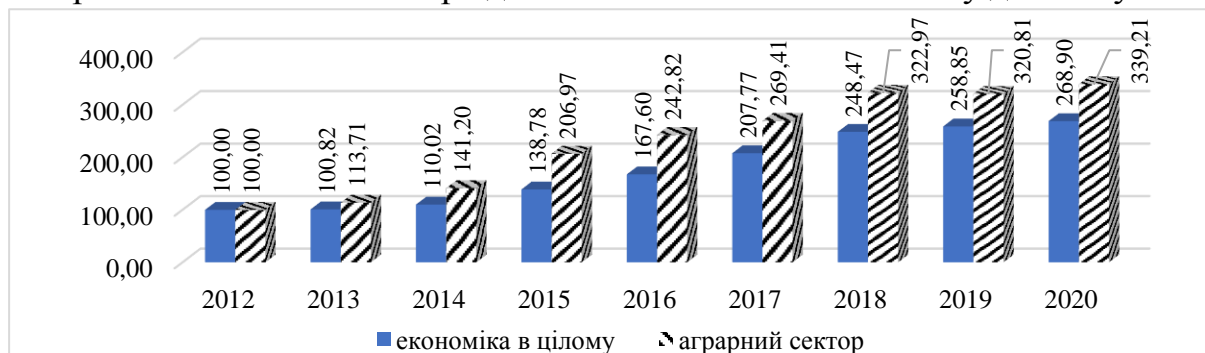

Рис. 3. Динаміка зміни випуску в основних цінах за аграрним сектором та економікою загалом за період 2012-2020 рр. (%)

Джерело: складено авторами за даними [9].

Розглядаючи капіталізацію інтегрованих аграрно-промислових формувань як детермінанту забезпечення економічної безпеки підприємств, доцільно виокремити такі аспекти ефективності:

- за рахунок створення інтегрованих аграрних формувань підвищується ймовірність більшого опору ризикам та негативним змінам, які можуть вплинути на роботу підприємств, тим самим забезпечуючи їхню економічну безпеку;

- оскільки інтегровані об'єднання включають в себе різні галузі аграрного та промислового секторів це дозволяє розподілити ризики між різними напрямками діяльності, що знизить рівень вразливості до таких негативних факторів, та в цілому забезпечать економічну безпеку всього об'єднання;

- інтегровані аграрно-промислові формування дозволяють більш ефективно використовувати наявні ресурси об'єднань, підвищується продуктивність праці, знижуються виробничі витрати за рахунок масштабу та синергії між галузями;

- забезпечення доступу до значних інвестиційних ресурсів, що дозволить спрямувати їх на модернізацію обладнання, впровадження інновацій, розвиток нових виробництв та технологій;

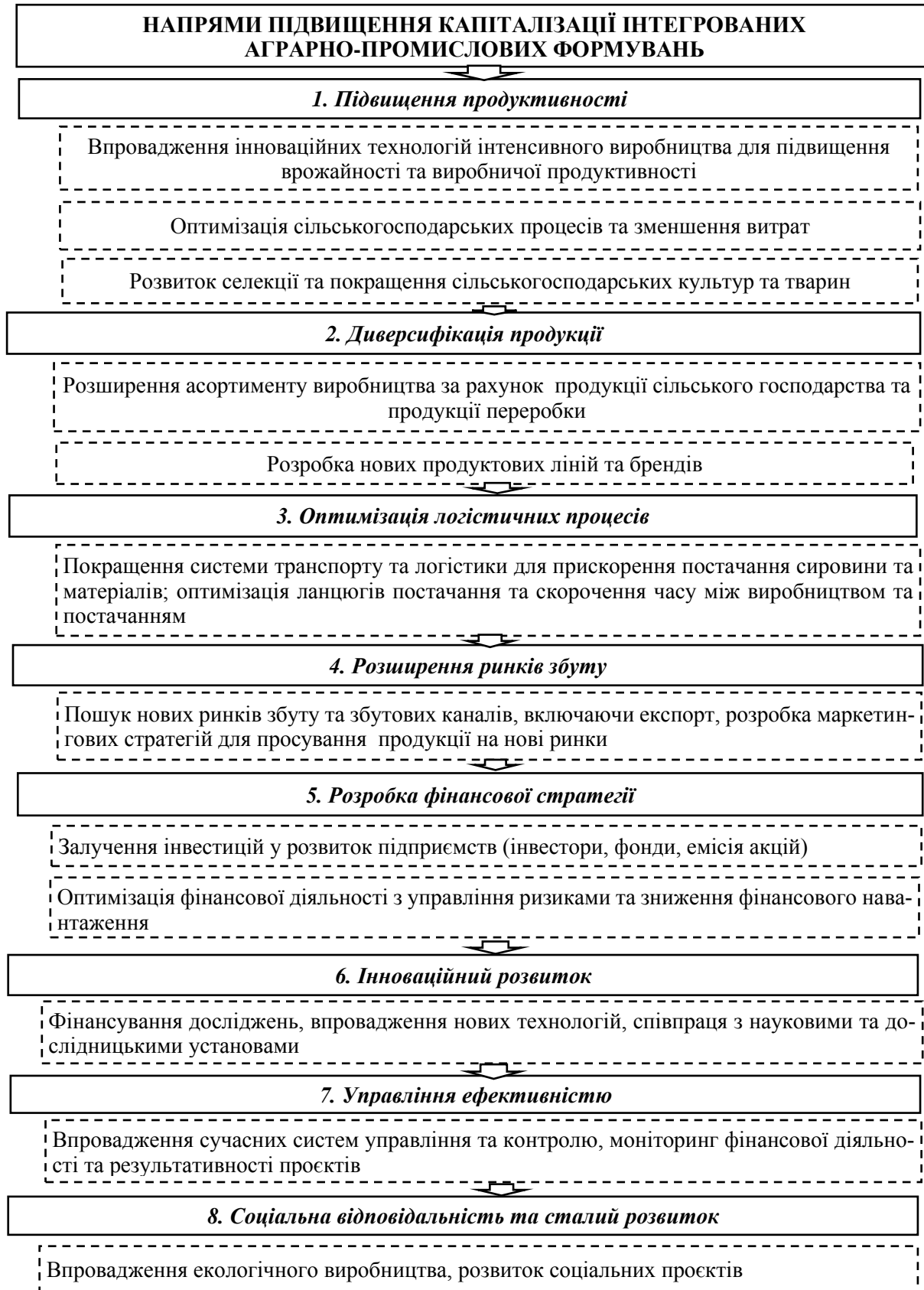
- при збільшенні капіталізації зростає вплив таких об'єднань на ринок, що дозволяє здійснювати більший контроль над ціновою політикою, що позитивно впливає на стабільність прибутків. Проте рівень добросовісної конкуренції повинен зберігатися для ринкового розвитку та мінімізації монопольної влади;

- аграрно-промислові формування більш ефективно залучують інвестиції, оскільки є привабливими для інвесторів, що в загальному аспекті позитивно впливає на розвиток всієї галузі;

- крім економічних вигід також має місце й соціальний розвиток від таких формувань за рахунок створення робочих місць, підвищення рівня життя населення в регіоні.

Проте, не зважаючи на значну кількість позитивних аспектів необхідно врахувати й можливі негативні наслідки інтегрованих аграрно-промислових формувань, до яких можна віднести: концентрацію влади, обмеження доступу до земельних ресурсів для малих фермерів та виробників, можливість появи монополій, що впливає на ринкову конкуренцію [4].

Для забезпечення розвитку підприємств аграрно-промислових формувань в умовах децентралізації владних повноважень необхідно розробляти напрями сприяння збільшенню капіталізації виробництв, до яких можна віднести: підвищення продуктивності, диверсифікація продукції, оптимізація логістичних процесів, розширення ринків збуту, розробка фінансової стратегії, інноваційний розвиток, управління ефективністю, соціальна відповідальність та сталий розвиток (рис. 4).

Рис. 4. Напрями підвищення капіталізації інтегрованих аграрно-промислових формувань

Джерело: розроблено авторами на основі [5-8].

Запропоновані напрями можуть бути використані в різних комбінаціях залежно від умов та цілей створення інтегрованих аграрно-промислових формувань. Важливим аспектом є врахування регіональних особливостей, які мають вплив на реалізацію відповідних напрямів, ресурсну спроможність за рахунок природно-географічних особливостей місцевості. При розробці відповідних стратегій щодо підвищення капіталізації таких формувань необхідно враховувати особливості законодавчої бази, транспортно-логістичні можливості тощо. Не зважаючи на значні переваги щодо створення інтегрованих аграрно-промислових формувань при збільшенні їх капіталізації завдання, які пов'язані з цими процесами, а саме:

- інтегровані аграрно-промислові формування потребують значних інвестиційних коштів у розвиток сільськогосподарської та промислової інфраструктури, впровадження нових технологій та обладнання. Капіталізація може мати труднощі через нестабільність ринків продукції сільського господарства, ризики природно-кліматичних умов, зміни в законодавстві тощо;

- збільшення капіталізації вимагає від підприємств управління різними видами ризиків, що потребує ефективного управління ними з метою зниження ймовірності настання негативних наслідків;

- складність просування на нові ринки збуту продукції сільського господарства через жорстку конкуренцію на світових ринках, не досконалу логістичну інфраструктуру, не відповідність продукції потребам споживачів;

- складність залучення інвесторів через високі ризики та нестабільність економічної та правової бази в країні, несприятливий інвестиційний клімат, низький рівень прибутковості від вкладень;

- дотримання регуляторних вимог в питаннях екологічності, санітарії та фітосанітарії, у різних регіонах такі норми можуть відрізнятися, що потребує відповідних коштів та технологій для виконання таких норм;

- впровадження інноваційних технологій на виробництвах для зниження рівня витрат та підвищення якості виробництва, що пов'язано також з потребами у фінансуванні;

- ефективне управління, яке включає планування, організування та моніторинг всіх етапів виробництва з метою оптимізації використання капіталу.

Для мінімізації або усунення таких несприятливих аспектів необхідно розвивати виробництва, залучати інвесторів у перспективні проєкти, застосовувати інноваційні аспекти не тільки у виробничих процесах, але й в управлінських методах.

Висновки та пропозиції. Стабільне функціонування інтегрованих аграрно-промислових формувань сприяє забезпеченню економічної безпеки країни. Однією з головних детермінант економічної безпеки в глобальному розвитку є забезпечення продовольчої безпеки, досягнення якої можливо забезпечити за рахунок: встановлення рівня самозабезпеченості основними

продовольчими товарами та критичного рівня імпорту; розробка та використання комплексу заходів з підтримки вітчизняних виробників; запровадження заходів щодо захисту зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору; створення критичних резервів запасів продовольства.

Регулювання діяльності аграрно-промислових формувань для держави має суттєве значення в забезпеченні соціальної стабільності в суспільстві за рахунок утримання коливання цінової політики на продукцію сільського господарства. Коливання цін призведе до зниження стабільності в суспільстві, збільшення рівня бідності населення, що спричинить напругу в суспільстві та негативно вплине на економічну безпеку держави. У довоєнний період українські агропромислові холдинги мали відповідні стратегії розвитку та підвищення рівня капіталізації, які успішно реалізовувалися. Повномасштабне вторгнення та початок бойових дій призвели до блокування експорту товарів продукції сільського господарства, втрату частини земельного фонду, що вкрай негативно позначилось на процесах капіталізації інтегрованих агропромислових формувань.

Список використаних джерел

1. Багацька К. В. Ринкова капіталізація компаній: світові та вітчизняні тенденції / К. В. Багацька, Б. І. Пюро // *Облік і фінанси*. – 2017. – № 1(75). – С. 112-119.
2. Бурбан О. В. Роль оцінювання вартості як інструмента підготовки рішень для обґрунтування ринкової капіталізації підприємства / О. В. Бурбан // *Економічний форум*. – 2021. – № 1. – С. 116-121.
3. Бутко М. П. Агропромислова інтеграція як шлях активізації аграрного виробництва / М. П. Бутко, В. С. Родін // *Агросвіт*. – 2010. – № 3. – С. 10–13.
4. Данкевич Є. Стратегія розвитку аграрного сектору в контексті міжгалузевої інтеграції: економічні та екологічні вектори / Є. Данкевич // *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. – 2018. – Vol. 4, No. 3. – Pp. 55–70.
5. Кривов'язюк І. В. Капіталізації як основа динамічного розвитку підприємств / І. В. Кривов'язюк, І. М. Пушкарчук, Ю. В. Волинчук // *Економічний форум*. – 2017. – № 1. – С. 135-143.
6. Мостова А. Д. Теоретичні аспекти ринкової капіталізації корпоративних аграрних підприємств в Україні [Електронний ресурс] / А. Д. Мостова // *Наукові перспективи*. 2023. № 9(39). С. 392-404. – Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6527/6560>.
7. Недільська Л. В. Капіталізація сільськогосподарських підприємств як рушій сільського розвитку [Електронний ресурс] / Л. В. Недільська // *Наукові горизонти*. – 2019. – № 4 (77). – С. 50-57. – Режим доступу: [https://sciencehorizon.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%84%964\(77\)_50-57.pdf](https://sciencehorizon.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%84%964(77)_50-57.pdf).
8. Нестерова С. В. Особливості ринкової капіталізації промислових підприємств в національній економіці / С. В. Нестерова, А. В. Обіцький // *Науковий вісник Мукачівського державного університету, серія «Економіка»*. – 2019. – Вип. 2(12). – С. 125-130.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_u.htm.
10. Про холдингові компанії в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 15 березня 2006 р. № 3528-IV // *Верховна Рада України*. – 2006. – № 34. – Ст. 291. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>.

11. Соломатіна Т. В. Стратегічний фінансовий потенціал формування капіталу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки / Т. В. Соломатіна, К. І. Серебряк // Економіка та держава. – 2019. – № 12. – С. 39–42. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.39.

12. Стойко О. Я. Капіталізація аграрних підприємств за рахунок використання аграрних розписок [Електронний ресурс] / О. Я. Стойко // Ефективна економіка. – 2018. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6229>.

References

1. Bahatska, K.V., Piuro, B.I. (2017). Rynkova kapitalizatsiia kompanii: svitovi ta vitchyzniani tendentsii [Market capitalization of companies: world and domestic trends]. *Oblik i finansy – Accounting and Finances*, (1(75)), 112-119.

2. Burban, O.V. (2021). Rol otsiniuvannia vartosti yak instrumenta pidhotovky rishen dlia ob-gruntuvannia rynkovoї kapitalizatsii pidpriemstva [The role of cost estimation as a tool for preparing decisions for the justification of the market capitalization of the enterprise]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*, (1), 116-121.

3. Butko, M.P., Rodin, V.S. (2010). Ahropromyslova intehratsiia yak shliakh aktyvizatsii ahrahnoho vyrobnytstva [Agro-industrial integration as a way to intensify agricultural production]. *Ahrosvit – Agrosvit*, (3), 10–13.

4. Dankevych, Ye. (2018). Stratehiia rozvytku ahrahnoho sektoru v konteksti mizhhaluzevoi intehratsii: ekonomichni ta ekolohichni vektory [The strategy of the development of the agricultural sector in the context of intersectoral integration: economic and ecological vectors]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 4(3), 55–70.

5. Kryvoviaziuk, I.V., Pushkarchuk, I.M., Volynchuk, Yu.V. (2017). Kapitalizatsii yak osnova dynamichnoho rozvytku pidpriemstv [Capitalization as the basis of dynamic development of enterprises]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*, (1), 135-143.

6. Mostova, A.D. (2023). Teoretychni aspekty rynkovoї kapitalizatsii korporatyvnykh ahrahnykh pidpriemstv v Ukraini [Theoretical aspects of market capitalization of corporate agricultural enterprises in Ukraine]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives*, (9(39)), 392-404. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6527/6560>.

7. Nedilska, L.V. (2019). Kapitalizatsiia silskohospodarskykh pidpriemstv yak rushii silskoho rozvytku [Capitalization of agricultural enterprises as a driver of rural development]. *Naukovi horyzonty – Scientific horizons*, (4(77)), 50-57. [https://sciencehorizon.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%84%964\(77\)_50-57.pdf](https://sciencehorizon.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%84%964(77)_50-57.pdf).

8. Nesterova, S.V., Obitskyi, A.V. (2019). Osoblyvosti rynkovoї kapitalizatsii promyslovykh pidpriemstv v natsionalnii ekonomitsi [Peculiarities of market capitalization of industrial enterprises in the national economy]. *Naukovyi visnyk Mukachiv-skooho derzhavnoho universytetu, seriia «Ekononika» – Scientific Bulletin of the Mukachiv State University, "Economics" series*, 2(12), 125-130.

9. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_u.htm.

10. Pro kholdynhovi kompanii v Ukraini [About holding companies in Ukraine], Law of Ukraine № 3528-IV (dated March 15, 2006). *Verkhovna Rada Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine*, (34), art. 291. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>.

11. Solomatina, T.V., Sieriebriak, K.I. (2019). Stratehichni finansovi potentsial formuvannia kapitalu subiektiv hospodariuvannia ahrahnoho sektora ekonomiky [Strategic financial potential of capital formation of business entities of the agrarian sector of the economy]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, (12), 39–42. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.39.

12. Stoiko, O.Ya. (2018). Kapitalizatsiia ahrarnykh pidpriemstv za rakhunok vykorystannia ahrarnykh rozpysok [Capitalization of agricultural enterprises due to the use of agricultural receipts]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (4). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6229>.

Отримано 09.08.2023

UDC 336.7:336.64

Olha Popelo

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Civil Service
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: popelo.olha@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4581-5129>

Inna Lopashchuk

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Business and Personnel Management
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine)
E-mail: i.lopushchuk@chnu.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9934-6607>

CAPITALIZATION OF THE INTEGRATED AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL FORMATIONS DURING THE WAR PERIOD

In the current conditions of the destruction of the agricultural sector in Ukraine as a result of armed aggression, fierce competition in the sector is intensifying. The enterprises that remained on the market, in addition to internal competition, also have tough external competition with leading agricultural holdings of other countries. Therefore, in order to ensure an appropriate level of competition on global markets for domestic agricultural enterprises, it is necessary to form new mechanisms for ensuring the economic security of both the sector and the state in general. The agro-industrial sector is a strategically important aspect of ensuring food and economic security of the country, especially in the conditions of martial law and post-war reconstruction of the state. One of these directions is the creation of agricultural and industrial formations that will allow enterprises to create a closed cycle of production, which will contribute to increasing their competitiveness and economic stability.

The article examines the main aspects of ensuring economic security through the development of capitalization of agrarian and industrial formations. Positive and negative aspects of the capitalization of integrated formations were singled out. The main directions of capitalization of agricultural and industrial formations are proposed. The importance of the development of the agricultural sector of the economy for the country's economic and food security has been proven. The structure of the agrarian sector of the economy in the general structure of the state economy is analyzed. Ten leaders of the agricultural industry in Ukraine are singled out. The activity of the largest integrated agro-industrial formations in Ukraine is studied, the peculiarities of their functioning, the state of development and capitalization of assets are highlighted. Directions for increasing the capitalization of integrated agricultural and industrial formations are proposed.

Keywords: capitalization; integrated agricultural and industrial formations; agricultural enterprises; agricultural sector; agricultural holdings; economic security; decentralization.

Fig.: 4. References: 12.